

کارنامه خورش

دستور غذاهای نادر میرزا با زطراحی
به کوشش نازلی ناطق

عنوان کارنامه خورش و سرفصل‌ها براساس دست‌خط خود نادر میرزا با زطراحی شده است

سرشناسه : نادر میرزا قاجار، ۱۲۴۲-۱۳۰۳ ه.ق.
عنوان و نام پدیدآور : کارنامه خورش : دستور غذاهای نادر میرزا قاجار / به کوشش نازیلا ناظمی.
مشخصات نشر : تهران : نشر اطراف، ۱۳۹۹.
مشخصات ظاهری : ۲۷۰ ص.
شابک : ۹۷۸-۶۲۲-۹۹۲۲۴-۹-۱
وضعیت فهرست نویسی : فیا
یادداشت : بر اساس نسخه خطی موجود در کتابخانه مجلس شورای اسلامی به شماره ۸۱۴۵.
موضوع : آشپزی ایرانی -- تاریخ -- قرن ۱۳ق.
رده بندی دکنی : TX۷۲۵/الف ۱۹
پند ی دیوی : ۶۴۱/۵۹۵۵
بره کتابخانه : ۵۲۳۳۴۹۳

❖ کارنامه خورش ❖

دستور غذاهای نادر میرزا قاجار. به کوشش نازیلا ناظمی

ویرایش : فاطمه ستوده
 بازبینی نهایی متن : زهره تریا
 با تشکر از امین شیرپور
 دبیر فنی : محمدرضا لریچی
 طرح جلد : حمید قدسی
 چاپ : کاج
 صفاتی : نمونه
 شابک : ۹۷۸-۶۲۲-۹۹۲۲۴-۹-۱
 چاپ اول : ۱۳۹۹، ۲۰۰۰ نسخه

همه حقوق چاپ و نشر این اثر برای «نشر اطراف» محفوظ است. هر گونه تکثیر، انتشار و بازنویسی این اثر (چاپ، صوتی، تصویری، الکترونیکی) بدون اجازه کتبی ناشر ممنوع است. نقل برش‌هایی از متن کتاب با ذکر منبع آزاد است.

تهران، خیابان شریعتی، خیابان قبا، کوچه کوروش، پلاک ۱۴، واحد ۲- تلفن : ۲۲۸۹۰۵۵۷

Atraf.ir

فهرست

۱۸۵ | درگونه کوفته‌ها
که به همه روزگار سال پزند و خورند

۱۹۵ | درگونه کوه‌ها
که درکشخوایران پزند

۱۹۵ | درگونه بوزانه‌ها
که برای مزیدن پلوه‌ها و چلوه‌ها نهند

۲۱۹ | درگونه خوش‌ها
که به سبزه‌ها است همه نیکو

۲۳۱ | درگونه بوزانه‌ها
که بانیروبرین خوردن است

۳۷ | درگونه آتش‌ها
که به پارس‌ها گویند

۷۵ | درشناختن پزند
که از برنج و دیگر چیزها پزند

۱۱۱ | درگونه مسمن‌ها
که به تازی «ادام» گویند

۱۵۷ | درگونه بریان‌ها
که از ماهی و دیگر پرندگان پزند

یادداشت اول

نوشته‌ی پیش رو گرچه به طور عمده مسائل آشپزی پرداخته اما بی‌گمان اثری تاریخی است، زیرا تاریخ فقط تاریخ سیاسی نیست. اغلب در تعریف تاریخ آن را به آگاهی‌ها و اخبار گذشتگان محدود می‌کنیم و از تمام وقایع گذشته، تنها حیات سیاسی را تاریخ می‌شماریم. حال آن‌که تاریخ شامل شناسایی حیات اجتماعی و تمام آگاهی‌هایی است که اساس حیات کنونی را می‌سازند. اعتبار و ارزش وقایع تاریخی به خاطر خود گذشته نیست، حوادث گذشته از آن روی اهمیت دارند که تبار و ریشه‌های زندگی جاری انسان را نشان می‌دهند و گذشته نیز فارغ از اکنون اصالتی ندارد. به بیان دیگر، به باور ما تعریف تاریخ با تاریخ پژوهی که بازنویسی سرگذشت پیشینیان است و علم الاخبار که به نقل روایت‌های گذشتگان می‌پردازد، به هم آمیخته است و از ترکیب ناهمگون این مفاهیم چنین برمی‌آید که تاریخ به معنای گذشته‌شناسی است و گذشته تمام

حیات اجتماعی را در برمی گیرد نه صرفاً حوادث سیاسی.

بنابراین در صورتی که تاریخ را به گذشته‌ی سیاسی محدود نسازیم و آن را همه‌ی زندگی سیاسی، اقتصادی و فرهنگی گذشته بدانیم، می‌توانیم بگوییم که آثار تاریخی، تمام نوشته‌هایی به شمار می‌روند که حاوی اطلاعات و تصویری کامل از گذشته‌اند، نه لزوماً سرگذشت شاهان و بزرگان یا سلسله‌نگاری. کتاب پیش رو با عنوان کارنامه خورشید هم حاوی اصول و قواعد آشپزی و فواید غذاها و خوراکی‌ها است، هم رخدادهایی سیاسی و اجتماعی را روایت می‌کند که شاید از این دیدگاه هرگز مطرح نشدند؛ زندانی شدن نویسنده در زمان محمدشاه، ماجراها و وقایع دیدار او با پسرش، خورشید، و او از حکومت به خاطر دشمنی، شورش شاهسون‌ها، دیدارش با رئیس‌شاه سون‌ها، آشنایی با خارجی‌های تبریز از جمله سرهنری راولینسن و ماجرای بارگشت من به امور دیوانی و حواشی آن.

اما درباره‌ی نویسنده باید در نظر داشت که شاهزادگان قاجار دو دسته بودند، دسته‌ای معدود که فاضل و با کمالات بودند و اندیشه‌ی خدمت داشتند. در رأس آنان عباس میرزا که با تربیت میرزاعیالی‌فراہانی ملقب به میرزا بزرگ، یگانه‌ای بود با اندیشه‌ی برکشیدن ایران زمین. همچنین نادر میرزا قاجار از دسته‌ی همین شاهزادگان فرهیخته بود و بالاخره شاهزادگان دیگر از همین گروه، مثل نادر میرزا قاجار که نویسنده‌ی این کتاب است. نادر میرزا با وجود زجر و ناراحتی‌هایی که بر او تحمیل شد، از مسیر انصاف و فیض‌بخشی بیرون نرفت و هرگز در دسته‌ی دوم که شاهزادگانی الدنگ و عیاش بودند، قرار نگرفت. به همین سبب گذشته از خدمات دیوانی، توانست آثاری مانند تاریخ و خاطراتی دربار السطنه‌ی تبریز و چندین کتاب دیگر از جمله همین کتاب آشپزی را پدید آورد. کارنامه خورشید را باید از جمله آثار ارزشمند این شاهزاده دانست که به شکلی بسیار ظریف، تاریخ، ادبیات و سرگرمی را با یکدیگر تلفیق کرده و به بهانه‌ی

آموختن آنچه سفره‌های قاجاریان را زینت می‌داد، ناگفته‌های بسیار گفته است. بسیار جای خوشوقتی است این نسخه‌ی خطی توسط سرکار خانم ناظمی تصحیح و آماده‌ی چاپ شده است. نزدیک به دودهه است افتخار همکاری با ایشان را دارم و آثار تاریخی خطی زیادی را به یاری و همکاری وثیق ایشان عرضه کرده‌ام، از جمله روزشمار تحولات ایران در عصر قاجار، مآثر سلطانیه عبدالرزاق یک دنبلی، سیاست‌نامه‌های قاجاری، رسائل مشروطیت و دو جلد تاریخ قاجاریه. تاریخ ذیلقرنین خاوری شیرازی و کتاب دیگری که به زودی منتشر خواهد شد امید است کتاب پیش رو، نظر تمامی اهل کتاب و به‌ویژه دوستداران تاریخ سیاسی اجتماعی و فرهنگی قاجار را جلب کند و اثری ماندگار شود. ❖

دکتر غلامحسین زرگری نژاد

پاییز ۱۳۹۸